

Еврото помага на силните икономики

Пламен Орешарски – д-р по икономика

Еврото вече отбеляза своята 25-та годишнина. Без фанфари и шумни празненства, но с изтъкване на доказали се ползи и преимущества и загатване на проблемни аспекти и предизвикателства, особено на фона на протеклите през периода кризи и промени в цялостната геополитическа среда.¹

Въвеждането на единната валута е част от най-мощния интеграционен процес, който човечеството познава в новата ни история. Неговото предназначение бе да даде пореден тласък на икономическото сътрудничество между по-големите и по-малки европейски икономики, обединени вече в желанието да се постигне единство и просперитет – така необходим на нашия континент, често разкъсван от вражди и съперничество. В тази насока може да се посочат определени достижения.

1. Еврото осигури ценова стабилност, необходима за устойчивото икономическо развитие. Това преимущество може да се усети по-осезаемо в страните от южната периферия на Съюза, чиито национални валути страдаха от хроническа девалвация. Важно е да подчертаем, че към тази група страни се числим и ние.

Единната валута удължи инвестиционните хоризонти за бизнеса, внасяйки предвидимост и прогнозируемост за неговото развитие. Тя облекчи търговията, допринесе за стабилитета на финансовите и капиталови пазари и засили устойчивостта при външни шокове. Нейното функциониране опрости ежедневието на гражданите при контактите помежду им, насърчи техните спестявания, а това означава и инвестициите в икономиките на страните от Еврозоната. В този контекст може да се обобщи, че еврото допринесе за по-нататъшно развитие на интеграционните процеси в целия ЕС.

Не на последно място, еврото се превърна във втората по значимост световна валута – предпоставка за повече просперитет и суверенитет на европейските

---

¹ Виж: ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog231230~23675beac3.bg.html

граждани. Да се притежава тази валута е привилегия и стремеж на гражданите и бизнеса на огромното мнозинство други страни.

2. Наред с отбелязаните безспорните постижения на единната валута, за отминалия период се проявиха и съпътстващите негативи – изоставане на продуктивността на труда, забавяне на икономическия растеж, засилване на някои различия между държавите-членки. Само една илюстрация – относителният дял на ЕС в световната икономика, измерен чрез БВП на база ППС (паритет на покупателната способност) намаля от над 25 % през 1990 година на около 14 % през настоящата година.² Разбира се, данните трябва да се интерпретират внимателно поради промените в състава на ЕС, от една страна, и влиянието на поне още няколко различни фактори, от друга страна. Както и да го правим обаче, свиването на европейските икономики в глобален план е очевидно и на еврото може да припишем поне част от тенденцията.

Глобалната финансова и икономическа криза от 2008 и следващите години, както и отключената под нейното влияние европейска дългова криза допълнително кристализираха тези слабости и дадоха достатъчно аргументи в подкрепа на тезата, че поне един от изброените негативи е органично присъщ – този за разнопосочното влияние на единната валута върху конкурентноспособността на страните-членки, а оттук и за формирането на диспропорции в Еврозоната

3. Теорията за оптималната валутна зона ни подсказва в един по-общ контекст, че за да функционира гладко и устойчиво, единната валута трябва да обединява страни с близка степен на икономическа конвергенция.³ В противен случай, когато съберете в един валутен съюз страни с по-ярко различаващи се нива на производителност на труда и конкурентноспособност, се проявява най-съществения негатив – външноикономическите диспропорции. Тогава една или група страни натрупват положителни външнотърговски и външноикономически

---

² Източник: imf.org/external/datamapper/PPPSH@WEO/CHN/USA

³ Виж: Kurt A. Hafner, Jennifer Jager, The Optimum Currency Area Theory and the EMU, *Intereconomics* Volume 48, 2013 · Number 5 · pp. 315–322

салда за сметка на други страни, които инкасират дефицити във външната си търговия и по текущите си сметки.

В резюме, когато имате зона, която не е оптимална, единната валута съдейства на силните икономики да придобият допълнителен експортен потенциал и конкурентноспособност и влияе отслабващо на икономиките с по-ниска продуктивност и конкурентноспособност.

Точно такива процеси протекоха в последните две десетилетия и половина сред страните от Еврозоната. Германия и още няколко държави от Севера влязоха във валутния съюз с по-висока конкурентна способност на икономиките си и развиха в още по-голяма степен своя експортен потенциал за сметка на южната европейска периферия, която беше икономически по-слаба и с членството си в Еврозоната задълбочи своите икономически проблеми. На повърхността тези проблеми добиха преимуществено фискална окраска – перманентни бюджетни дефицити и високи правителствени дългове. Затова още от времето на протеклата дълговата криза до днес срещаме анализи, в които южните европейски страни са упреквани във фискална разпуснатост и безотговорност. Това обаче е само част от картината, която се набива в очи на преден план. В дълбочина прозират разширяващите се външноикономически дисбаланси и опитите същите да бъдат финансирани по най-лесния начин – чрез дефицитно финансиране и последващо натрупване на суверенни дългове.

4. Решаването на дълговите проблеми на страните в Еврозоната е по-леката задача. То протича чрез частична монетизация на суверенните дългове /разширяване на паричното предлагане или просто казано - печатене на пари/ и вероятно този подход ще продължи да бъде използван плавно до смекчаване на острите стадии на проявленията на дълговата криза.

По-трудната задача е регулирането на дисбалансите, в т.ч. противодействията не само на отрицателните, но и на положителните външнотърговски салда. В тази насока развитието не е стигнало дори до сериозно обсъждане на идеи, да не говорим за цялостна концепция. Допълнително предизвикателство е натиска, който Украинската криза оказва върху конкурентноспособността дори на най-мощната европейска икономика – тази на Германия.

5. По стечение на обстоятелствата България ще се присъедини към Евророната при очертаните сравнително мрачни перспективи пред нея и инкасираната частична загуба на доверие в единната валута. Този процес идва като закономерен изход от функциониращия вече близо 30 години Валутен борд с резервна валута – еврото. Ситуацията изглежда доста интересна по външното си проявление – дълги години нашата страна изпълняваше всички четири Маастрихтски критерии, но членството дори в ERM-II бе отказвано. Едва в последните няколко години, когато изоставихме благоразумната си фискалната политика, ориентирахме се към максимално допустимите 3% бюджетни дефицити, стимулирахме по този начин инфлационния натиск в икономиката, излязохме на предни позиции в ЕС по темпо на увеличаване на суверенните си задължения и вече не изпълняваме устойчиво поне два от въпросните критерии, стана възможно приемането ни в Евророната. Важното, разбира се, е крайния резултат, който предстои да се реализира след толкова години отлагане.

6. Какви ще бъдат ползите и какви са рисковете от въвеждането на еврото у нас ? Нямаме основания да се съмняваме в коментираните по-горе преимуществата. В същото време не можем да пренебрегваме и съответните негативи. Затова, вместо да ги преповтаряме под една или друга форма, да погледнем в спецификата.

Вече бе отбелязано, че курса на нашата валута е фиксиран към еврото още от края на 90-те години. Това означава, че както стопанските субекти, така и домакинствата по същество работят с единната валута вече повече от четвърт век. Въпреки това в последните няколко месеца се рисуват апокалиптични картини най-вече по отношение на позициите на гражданите. Говори се за цени и тяхното повишение, пропускайки факта, че в последните години най-високия темп на нарастване отбелязаха работните заплати – също цена, чиито ръст предопределя и нарастването на другите цени. Тревожим се за суверенитета, сякаш лева е солидна самостоятелна валута, а не бледа сянка точно на еврото. Опасяваме се как ще погасяваме дълговете на други, вместо да се питаме кой ще плаща новите ни заеми, които бързо натрупваме. Това са само илюстративни примери как се заобикала основния въпрос – рисковете за бизнеса.

7. Вярно е, че стопанските субекти от дълго време работят при фиксиран курс и изглежда сякаш са се приспособили към него. Доскоро това се компенсираше от сравнително ниското заплащане на труда и така се поддържаше определена конкурентноспособност на нашия бизнес. В последните години тази ситуация се променя все по-видимо. Цената на труда се покачва по-бързо от способността на пазара да го поеме. След въвеждане на еврото този процес най-вероятно ще се ускори. Това означава, че поредна доза инвестиции ще бъдат канцелирани, други ще напуснат страната, а нова група фирми ще затворят врати. Ще се задълбочи нивото на бедност сред определени социални групи, но то няма да стане защото сме въвели еврото, а защото сме били неподготвени.

Това е, може би, най-важното предизвикателство, което произтича от въвеждането на единната валута, но то остава настрана от обществените дебати. Не съм забелязал и централните ни власти да подготвят каквито и да е планове с компенсаторни мерки, които поне да задържат равнището на конкурентноспособност на икономиката ни.

В обобщение, въвеждането на еврото ще доведе до множество ефекти, повечето от които с позитивен знак. Всяка загуба на конкурентноспособност обаче ще има дългосрочни очертания. Ако направим нашата икономика по-силна, еврото ще ни донесе допълнителни ползи. Ако обаче не го направим и лева няма да ни помогне.

28.09.25